

imitantur, sed principio quodam interno & non facile perspicuo inter se maximè differunt. Quod, ut alia praeterea, in Cicuta aquatica & Petroselinum verissimum est. Summopere itaque curandum est, ut nempe certò compertas habeamus omnes effectuum partes, conditioneque singulas, tunc enim haec analogiae regula extra omnem dubitationem posita est. Tertia ita se habet.

23 Qualitates corporum, quae intendi, & remitti nequeunt, (hoc est, neque augeri, neque minui) & quae omnibus in quibus experientia instituere licet, corporibus competit, pro corporum universorum qualitatibus haberi possunt. Hoc est, quae eadem semper & invariatae in corporibus perseverant, uicinque si temporis & loci variatae conditio, quamcumque etiam mutationem, alterationemve corpora patiantur, cuiusmodi sunt soliditas, figurabilitas: nam aliae sunt qualitates quae intendi, & remitti possunt: hujus generis sunt gravitas, & vis attractionis. Diminuta enim corporis distantia à centro, ad quod vel gravitate, vel attractione tendit, gravitatis, & attractionis vires augmentar, eademque minuantur ex aucta distantia, ut in ferro ad magnetem attracto experiri licet. Haec sunt philosophandi regulæ, quibus usui deinceps sumus.

S. VII.

Physices divisio.

24 R Ecepta in praesens apud Viros hac in tradenda disciplina exercitatiissimos methodo, consuevit duplice trahatione definiri Physica, Generalis scilicet nomine, & Particularis. Generalis corpus generatim sumptum, compositorum naturalium principia considerat, & phænomena pariter istuc pertinentia, ut & causas eorumdem comprehendit. Particularis singula corporum genera expendit, eorumque vires, proprietates, & operationes demonstrat. Nos utrumque simul praestabimus, quoniam multi esse nec debemus, nec vero possumus.

PHYSICES PARS I DE NATURA, ATQUE PRINCIPIIS CORPORUM.

DISSERTATIO I.

De Corpore physico generatim sumpto.

CAPUT I.

De Natura Corporis. Philosophorum opiniones exponuntur, & refutantur.

ID PRIMUM IN HAC DISSERTATIONE QUAERENDUM occurreret, è utrum corpora existant: ut constaret prius existere id, cuius naturam inquirendam suscipimus. Verum cum conscientia nostra illorum existentiam nobis suadeat, hoc veluti postulatum ab adversariis concedendum propinquum, pro certo habentes, supervacanea inquisitione rem certissimam obscurioriem effici. Corpora igitur existunt. Verum circa eorum essentiam, non una, eademque est Philosophorum opinio.

2 Egregius Philosophus, atque in Mathematicis disciplinis micie versatus Renatus Des-Cartes corporeae substantiae naturam in extensione collocavit: ait enim: (1) percipiemus naturam materiae sive corporis in universum spectati non consistere in eo, quod sit res dura, vel ponderosa, vel colorata, vel alio aliquo modo sensus afficiens, sed tantum in eo quod sit res extensa in longum, latum, & profundum: quod etiam adsumavit Aristoteles, nam Lib. 3. Phys. text. 43: corpus est, inquit, quod omninoque habet dimensionem. Sed statum quaestioneis proponamus. Quae sit ergo inquiritur, & quaenam sit ratio formalis corporis physici: hoc est: quodnam ex iis omnibus attributis, quae corpori insunt, (ut impenetrabilitas, extensio, divisibilitas, &c.) sit ita primum in ipso corpore, ut ex illo veluti ex radice, cetera omnia proveniant? Illud enim attributum est ratio formalis rei, per-

quod res ipsa est id quod est, atque à ceteris omnibus primò distinguitur. His positis,

3 Dico primo contra Cartesium, & Aristotelem: essentia corporis in actuali extensione, vel triplici dimensione nequaquam posita est. Probatur. & Quis negabit Deum Opt. Max. destruere posse totam aëris molam, quae à terris ad Lunam usque intercipitur? sed tunc eadem prols extensio remaneret, neque tamen substantia illa corpora relinqueretur: ergo. Sed negat id fieri posse Cartesius: existimat enim, quod si ex. gr. acr. hujus cubiculi destruatur, parietes ipsi sese mutuo contingunt, quum illa se conjungere dicantur, quae nullo interjecto corpore disjunguntur, aut iā hac hypothesi manifestissimam repugnantiam contineri putat, quum spatium illud vacuum quidem foret, ut supponitur, & simul non vacuum, quia semper haberetur in illo tria dimensio, adeoque corpus ipsum.

4 Verūm & quis non videat Cartesium hac in parte nobis impone, quum probat idem per idem, atque principii loco id adsumit, quod in controversia positum fuerat? Non alia siquidem ratione vacuum à Deo fieri non posse contendit, quām quia semper in illo spatio corpus remaneret, remanente nimis extensione, quae juxta ipsum est essentia corporis, quod idem illud est, de quo dicitur. Deinde: licet sit certum quod duo corpora se tangunt, quum nullum aliud corpus interjacet, sed non est necesse ea se contingere, quae nullo corpore disjunguntur. Cartesius igitur corpus physicum cum mathematico confundit. Verūm & quis non videat aliud esse oportē corporis physici, aliud corporis mathematici constitutivum, sive aliam esse naturam corporis, quod in sola imaginatione nostra continetur, aliam illius, quod in ipsa quōque rerum natura reperiatur? Sic lineae Geometricae constitutivum est, ut longitudinem habeat sine latitudine, neque tamen essentia lineae, quae realiter, & physice in rerum natura reperiatur in sola longitudine sine latitudine consistere debet.

5 Repōnere quidem possent Cartesiani, corpus mathematicum plurimum à corpore physico differri, sed non ratione extensionis, quae utrique essentialiter communis est. Sed illud etiam animadverte debent, quod tunc non poterit extensio amplius haberi tamquam essentia perfecta corporis physici, ut ipsi contendunt: quemadmodum quia figura circulo & triangulo communis est, non potest haec sola alterutrius essentia haberi; essentialiter igitur corpus physicum aliquid aliud habere debet, per quod à simplici extensione, & à corpore mathematico distinguatur.

6 Petrus Gassendus vult (m) corporis essentiam positam esse in actuali impenetrabilitate contra quem. Dico secundo: impenetrabilitas actualis non est formalis ratio corporis physici. Probl. in eo posita non est formalis ratio corporis, quo corpus ipsum privari potest, quin

(m) Sect. I. Phys. Lib. 3. c. 6.

quiñ definat esse corpus; sed potest corpus actuali impenetrabilitate destitui, quiñ definat esse corpus: ergo. Prob. min. Certum est duo corpora compenetrari divinitus posse, quiñ illorum essentia mutetur: ergo &c.

Satis fit Objectionibus.

7 Opp. 1. pro opinione Cartesii intellecta tria dimensione ceteris omnibus praecisis, quae corpori insunt, intelligitur *corpus*, non enim intellegitur *spiritus*, ut est perspicuum: at inter corpus & spiritum non datur medium: ergo formalis ratio corporis est tria dimensione. Argumentum in adversarios retorquēti optimè posset, & contra ipsos probare formalem corporis rationem in impenetrabilitate confistere. Resp. dist. antec. Intelligitur *corpus* secundum magis obviam illius proprietatem, conc. secundum illius essentiam nego, & conseq. Sanè intelligitur *corpus* hoc ipso quod concipiatur substantia in partes integrales divisibilis, neque tamen dicent *Cartesiani*, divisibilitatem in partes ita pertinere ad *corpus*, ut à formalī illius ratione minimè discernatur.

8 Opp. 2. quicunque ad ideam corporis adiendere volunt, facili coguntur, non aliter se concipere corpus, quām ut substantiam quoquoversus extensam: ergo formalis corporis ratio à tria dimensione diversa non est. Argumentum nimis probat: etenim in idea corporis non tria tantum extensio, sed etiam actualis impenetrabilitas sese offert. Resp. neg. conseq. etenim quum major idearum pars sensu adquiratur [§. 14. Log.], certiorque constet ministerio sensuum intima rerum attributa immediate nobis minimè innotescere [§. 29. Log.], relinquitur, rationem formalem corporis non esse illud eiusdem attributum, quod in idea ipsius corporis, quam infantiae tempore huiusmos, nobis occurrit, sed tantum magis obviam corporis proprietatem dici attributum illud rectissimè posse.

9 Opp. 3. S. Augustinus Evodium adloquens inquit (n): Abs te quaero: utrum corpus ullum esse putas, quod non pro modo suo habeat longitudinem, latitudinem, & profunditatem? Si hoc demas corporibus quantum mea opinio est, neque sentiri possunt, neque corpora recte existimari: ergo. Resp. haec verba intelligi debēre de corporibus quoad existentiam, quum certè sine extensione aliqua nullum corpus possit esse sensibile, non verò quoad essentiam, sicuti existere quidem non potest corpus sine figura, & tamen illius essentia in figura positam esse nemo dixerit. Non inficiamur autem, extensionem esse ex proprietatis corporis unam, sed contēndimus tantum, non esse attributum primum in corpore.

10 Opp. 4. nullum corpus sine triplici dimensione existere, videlicet, vel concipi potest: ergo extensio est ratio formalis corporis.

Con-

(n) Lib. de quant. animae. q. 6.

Conseq. non infertur, quia nec etiam corpus aliquod finitum sine figura, nec homo sine capacitate scientiae concipi potest, & tamen haec ad illorum essentiam pertinere minime debent. Dices: si essentia corporis in tria dimensione constituitur, clarissime probatur spiritualitas animae rationalis, ut ostendit in *Psychologia*: ergo Resp. in nostra de essentia corporis sententia eamdem habere vim argumentum pro animi spiritualitate; quemadmodum enim ex eo quod anima rationalis extensionem actualiem habere non possit, recte infert *Cartesius* esse incorpoream, ita nos ex eo quod anima rationalis extensionem habere non exigat, optimè inferimus, quod illa sit diversae naturae ac corpus.

11 Opp. 5 quum ipsum nihil, quod ante mundi creationem fuit, mente concipere volumus, extensionem quamdam fingimus: ergo extensio ipsa non ut proprietas, sed ut ratio formalis corporis à nobis concipitur. Distinct. antec. & ex imaginationis nostraephantasmate benè colligitur essentia, sive ratio formalis corporis, nego, & pérperam colligitur, conc. & nego conseq. Argumentum probat ante mundi creationem dari jam materiam existentem: nam concipimus extensionem: ergo juxta *Cartesianos* concipimus corpus: ergo corpus illud erat existens ab aeterno, quod absurdum est.

12 Sed instant *Cartesiani*: nihil nullum est extensio, nulla proprietas, nulla qualitas: sed quando concipimus ipsum nihil quod ante mundi creationem fuit, illud concipimus, ut extensem: ergo concipimus aliquid, non verò ipsum nihil, ac proinde aliquid corpus concipimus. Sed in hoc arguento, (ut optimè notat *Illustris Petrus Daniel Huet* (o)) hallucinatur *Cartesius*: animadverte enim debebat, proprietates, sive qualitates duplicitis esse generis, positivas alias, alias negativas, nihil proprietates positivas nullas esse, negativas multas. Dicimus enim, nihilum esse incorruptum, nihilum nihilo simile esse, nihilum esse contrarium enti, ex nihilo mundum à Deo esse creatum, &c. Sed hae proprietates sunt merae negationes, corruptionis nempe, discrepantiae à nihilo, &c. Similiter, quum fingimus in nihilum à Deo redigi vinum, quod vase aliquo continetur, nullo alio admisso corpore in vini locum, dicendum est, vacuum manere spatum, quod à vino occupabatur, ejusdemque id fore amplitudinis, & extensionis, ac prius erat vīnum, meritoque vacuo huic spatio extensionem tribuerunt, at negativam: nam quum dicam spatum illud inane, quod intravas est, esse pedis unius quadrati, perinde erit ac si dicerem, in spatio illo pedali nullum esse corpus; & pedalis haec extensio vacui, sive nihil, erit negatio corporis in spatio pedali.

13 Opp. 6. modus non potest concipi sine re, cuius est modus, sed extensio optimè percipi potest sine lapide ex. gr. ergo extensio non est proprietas, aut modus corporis, sed ipius essentia,

(o) *Cenlula Philosophi. Cartel. cap. 5. n. 3.*

13
gia. Dist. min. extensio lapidis potest concipi sine illa, nego, extensio generatim sumpta subdit; potest concipi praecepsé sine lapide, conc. sine illo corpore cuius sit extensio, nego, & conseq. Dices pro opinione *Gassendi*; statim ac concipitur substantia aliqua adū impenetrabilis, concipitur corpus: ergo. Conseq. non infertur; etenim statim ac concipitur ignis, concipitur substantia aliqua, quae calorem actualē habeat, & tamen nemo dixerit essentiam ignis in actuali calore positam esse, nam ignis Babilonicus applicatus extit sine combustione.

CAPUT II.

Sententia nostra exponitur, & probatur.

14 **D**ICO cum plurimis Recentioribus: ratio formalis corporis physici optimè constituitur in natura; impenetrabilitate, sive (quod idem est) in exigentia naturali occupandi locum impenetrabiliter. Prob. concl: in eo ratio formalis corporis physici recte constituitur, ex quo attributa cetera tamquam ex radice ducuntur, ut omnes consentiunt; sed attributum ejusdemodi est naturalis impenetrabilitas, sive quod idem est, impenetrabilitas radicalis: ergo. Prob. min: ex ea proficit extensio corporis entitativa, illud namque dicitur entitativē extensem, quod complectitur plures partes inter se unitas, ita ut, unius entitas extra entitatem alterius tota existat; sed hæc ratione conjungi inter se plura non posunt, nisi sint naturaliter impenetrabilia: ergo.

15 Séquitur soliditas, vi cuius, aut comprimi non possunt corpora, aut ad certum duntaxat gradum viribus nostris coarctari. Mobilitas deinde; quia si corpora non resisterent corporibus, motum vix cogitare possemus, quem in rebus experimur. Deinde divisibilitas, mensurabilitas, & capacitas recipiendi quamvis figuram ex naturali impenetrabilitate consequuntur. Secundò: videtur perpicuum, istiasmodi exigentiam non posse à priori de corpore demonstrari; nihil est enim in corpore, ex quo tamquam ex principio, sive radice, naturalis illius impenetrabilitas, queat deduci, nam non ideo corpus est impenetrabile, quia extensem, sed è contrario, ideo est entitative extensem, quia impenetrabile.

Satisfit Objectionibus.

16 Opp. 1. Impenetrabilitas convenit etiam Angelis. Potest enim Angelus ita esse in loco, ut corpus quodcumque ab illo excludatur;

cludat: ergo impenetrabilitas nequit esse formalis ratio corporis. Dist. antec. Si impenetrabilitas sumatur pro naturali exigentia occupandi locum cum exclusione alterius, prout sumitur in quaestione, nego; si sumatur pro potentia libera non penetrationis, conc. Corporis impenetrabilitas istiusmodi est, ut illius causa, nequeat corpus naturae viribus, simul cum alio in eodem loco confistere, utque semper suapte essentia requirat locum, in quo existit, cum exclusione alterius cujusque corporis occupare. At vero Angelus ejus est naturae; ut locum non replete, tametsi corpus quodcumque a loco, in quo est, vi sua repellere liberè possit.

17 Opp. 2. corpus non est impenetrabile ab Angelo: ergo per impenetrabilitatem non distinguitur corpus ab ipso, ac propterea non bene collocatur ratio formalis corporis in impenetrabilitate naturali. Dist. antec. corpus non est impenetrabile ab Angelo defectu sui, nego; ratione Angeli, conc. & nego conseq. Corpus petit naturā suā id emine à suo loco excludere, quod locum replete. Hinc, quum substantia spiritualis non sit loci repletiva, hujusmodi quoque ipsa non est, ut eam à suo loco expellere corpus possit. Ceterū quum perspicuum sit ex traditione superiori loco, impenetrabilitatem, quae inest corpori non competrere Angelis, dubium esse nequit, quin corpus a spiritu per impenetrabilitatem radicalem satis discernatur.

18 Opp. 3. Unum corpus potest divina virtute esse simul cum alio in eodem loco: ergo potest corpus impenetrabilitate privari, adeoque &c. Nego conseq. nam eti corp̄ aliquod per miraculum impenetrabilitate actuali ipsatur, semper tamen illam exigit habere, nec hujusmodi exigentia auferri ab illo unquam potest: eo prorsus modo, quo eti calor actualis ab igne, motus deorsum à lapide auferri, vel impediri possit à Deo, potentia tamen, immo & exigentia relinquuntur, qua remoto obice proprium effectum actualiter illa corpora producent.

19 Opp. 4. extensum non nisi ex extensis potest consurgere: ergo extensio est attributum corporis prius impenetrabilitate. Dist. antec. & haec extensa sunt apta ad componendum corpus ratione impenetrabilitatis ipsius, conc. & non ita sicut, nego. Enim verò sicut hoc non tollit quominus extensum ex suo genere sit aliquid compositum, ita non impedit quominus aptitudo partium ad illud componendum, nempe naturalis earum impenetrabilitas sit attributum ipsius compositi prius quam entitativa ejusdem extensio: impenetrabilitas enim naturalis nihil est aliud, quam naturalis exigentia occupandi locum cum exclusione alterius, partes vero corporis per hanc ipsatum impenetrabilitatem aptae redduntur ad extensem constituendum.

20 Dices: principia, ex quorum unione consurgit totum entitativē extensem, non sunt corpus si divisim sumantur, sed principia corporis: ergo formalis ratio substantiae corporeae non est diversa ab extensione, sed est ipsam extensio. Nego ant. quia

partes constituentes extensum divisim sumptae, sunt substantia materialis, sive corporea; (non enim sunt spiritus): ergo formalis ratio substantiae corporeae ab entitativa extensione diversa est: ergo si ratio substantiae materialis, diversa est ab extensione, ratio quoque corporis ab eadem erit planè diversa.

21 Opp. 5. melius, quam per naturalem impenetrabilitatem explicatur essentia corporis per collectionem omnium attributorum, ita ut corpus dicatur substantia natura sua impenetrabilis, extensa, divisibilis, mobilis, atque apta ad figuram quamvis recipiendam: ergo Dist. ant.: & hic est status quaestionis, nego, & non est, conc. Explico solutionem: quantumvis memoratae proprietates sint adfectiones propriae corporum, atque ita collectae corpori dunctat convenient, hoc non impedit, quominus adseratur: ex ipsis iis relatis unum aliquod esse attributum, quod principe loco in corporibus occurrit, & ex quo reliquae proprietates in ipsis repertae fluunt. Certè in controversiam venire nequit, proprietates generales corpori ita inesse, ut rei ab eo distinctae haudquam cōpetant, quum id, ne in dubium quidem vocari queat, haecque notio, uti obvia cuivis, ita pluribus à Philosopho non est discutienda.

DISSESTITO II. De Principiis corporis naturalis.

CAPUT I.

Notiones generales principiorum.

22 **P**rincipia intrinseca compositi naturalis ea omnia dicuntur, ex quibus compositum ipsum essentialiter constituitur. Sic anima rationalis, & corpus sunt principia hominis intrinseca. Haec, vel primaria sunt, vel secundaria. Primaria sunt illa ex quibus ipsum compositum ita constitutur, ut ea simul ex aliis, in quae resorvi possint, minimè componantur, seu ut loquuntur Scholastici, quae neque ex se invicem, neque ex aliis, sed omnia ex ipsis sunt. Principia secundaria ea vocantur, quae constituent quidem compositum naturale, verum & ipsa ex aliis essentialiter coalescent. Sic corpus organicum est principium hominis secundarium, quaga ita hominem constitut, ut ipsum quoque, simul ex aliis

aliis essentialiter componatur. Insuper principia rerum intrinseca, vel metaphysica sunt, vel artificiosa, vel sensibilia.

23 Metaphysica sunt ea, quae metaphysicarum rerum instar, sensu von adtingi possunt, sed tantum intellectu comprehendendi. Artificiosa sunt, quae miro quodam naturae artificio disposita, & conjuncta, corpus naturale componunt ea ratione, ut omnes illius sensibiles affectiones, operationesque, ex partium magnitudine, figura, motu, &c. proveniant, atque ex his accommodata explicari queant. Sensibilia demum, seu Physica vocantur ea quae a se mutuo reapse per veram corporum resolutionem, possunt separari, sensuunque adminicculo discerni. Incomperio est apud omnes Philosophos tam Veteres, quam Recentiores, quodvis compositum naturale, quod viribus naturae produci, ac destrui potest, duplice considerare principio essentiali; quorum alterum determinabile est, & materia dicitur, alterum determinans, & forma compellatur. Certum quippe est fieri mutationes naturales compositi unius in aliud quoad substantiam; & quis enim neget cibum ex. gr. mutari in chilum, hunc in sanguinem, sanguinem in alias corporis organicae partes, quorum profecto unum in aliud ea lege convertitur, ut nihil sensibile remaneat, ex quo utrumque essentialiter coalescit.

24 Jam vero certum est, compositum, quod naturae viribus mutatur, neque creatione fieri, neque in nihilum redigi. Certum igitur est dari quidpiam ex quo existente sunt omnia, adeoque cunctis commune, quod principium determinabile, seu materia recte indigitatur. Haud absimili ratione, quoniam, ut liquet composita naturalia inter se differunt quoad substantiam; per eam vero partem, quae omnibus ex aequo communis est, haudquaque discriminantur: manifestum redditur, aliud quiddam esse in corporibus, quod principium determinans, id est forma vocatur. Quare si materia suzatur pro subiecto, ex quo praevie existente naturalia composita producuntur; forma vero praecise pro eo, quo unumquodque compositum, est id ipsum, quod est, atque a ceteris quoad essentiam distinguitur, patet sane de existentia horum principiorum Peripateticos inter, & Recentiores quaestionem moveri haud posse. Verum sicut eadem illa sic accepta notionibus abstractis continentur, & Physicae considerationis neutiquam sunt; ita ad rerum physicarum naturam, affectiones, operationesque explicandas minimè faciunt.

25 Totum igitur quod hac in re negotium facit, possumus in eo est, ut palam fiat, quae sit horum principiorum physica natura, nimirum & quid physice sit illud, ex quo praeexistente tamquam ex subjecto determinabilis composita naturalia a causis creatis producuntur, quidque illud, per quod unumquodque compositum est id quod est, & a quavis alio essentialiter distinguitur? Peripatetici nihil dedere hac super re, materiam, atque formam metaphysicæ considerationis contenti. Recentiores vero scholasticis subtilitatibus rejectis in eo sunt toti, ut physicam horum principiorum naturam in aperto ponant, unde adparet, quam falso dicant vulgares Peri-

patici, neque materiam, neque formam a Recentioribus admitti. His itaque constitutis systema metaphysicum Peripateticorum videamus.

CAPUT II.

Exponitur sistema Metaphysicum Peripateticorum.

26 **S**Uponendum est, corpus quodlibet naturale dupliciter considerari posse, & quatenus generatur, sive ut Peripateticus loquuntur in fieri, & quatenus jam genitum est, sive, ut ipsi dicunt in factu esse. Principia corporis naturalis, quatenus generatur, sunt tria juxta Aristotelem (p) materia, forma, & privatio: generatio enim est, transitus quidam a non esse substantiali ad illud esse substantiali, in quo transitu tria necessaria concurrunt, nempe terminus a quo, seu privatio illius esse, illud esse quod adquiritur, quod est forma, & illud ex quo res constituta per illud esse sit, quod est materia. Principia corporis naturalis jam facti, seu in factu esse, tantum sunt duo, nempe materia, & forma, ut supra dictum est. Adhaec, ajunt unionem esse formam quendam, seu modum substantiali, partem ut quo, cuius est facere, ut ex materia, & forma totum quoddam completem substantiali constituantur. Thomistæ ferè negant, hanc unionem esse a materia, & forma distinctam, ceteri contraria statuunt, & pro vera entitate modaliter ipsam agnoscunt. Imò vero sunt quibus unio alia ejus ipsius unionis, quam unionem vocant, adserenda videatur. Haec autem sciri alia pleraque, tanti non sunt, ut fuisus a me exponi debeant.

27 Docent praeterea Peripatetici materiam primam esse substantiali simplicem, incompletam, primum rerum corporearum fundamentum, primumque subjectum naturalium transmutationum. Eam ita definit Aristoteles (q) materia secundum se neque est quid, nec quantum, nec quale, nec aliquid eorum quibus ens determinatur, neque utique negationes. Ipsum nihil meliori definitione explicare non posset Aristoteles, lepidè inquit Hispanus noster D. Martinus Martinez (r). Non est quid, id est, secundum se non est homo nec lapis, nec lignum, &c. Non est quantum, id est nullam habet determinatam magnitudinem, nec quale, quia nec calida est, nec frigida, ne-

C 2

que

(p) Lib. 1. Phys. cap. 6. & 7.

(q) Haec est celebris materiae definitio ab Aristotele tradita lib. 1. Metaphys. cap. 3. qua in te Aristotelem derisit S. Justinus Martyr, & S. Basilius.

(r) Filosofia Sceptica en Diálogos.

que aliquid eorum, &c. quia non est una forma, cuius est ens determinare ad hanc, aut illam speciem physicam. Denique non est negationes, sive entium caretiae, quia est entitas positiva.

28. Ex dictis inferunt: materiam primam esse subjectum ad multiplices formas indifferenter, & quidem non modalem, sed absolutam, nam si accidens esset, in alio subjecto reciparetur, ac proinde non esset primum subjectum: esse simplicem, id est, non compositam ex subjecto & forma: nam tunc non esset primum principium, hoc tamen non impedit, esse compositam integraliter ex partibus extensis. Inferunt etiam esse incompletam, hoc est, esse ordinatam ad constituendum totum cum alia parte substantiali: esse in generabilem & incorruptibilem, nam quum generatio sit productio rei ex praesupposito subjecto; corruptio vero deficitio rei permanente subjecto, materiaque, quae est primum subjectum, nec presupponi a se possit, nec possit destrutta manere, inde nec generari, nec corrumphi potest. Esse naturaliter indestructibilem, quia Deus nullam destruit substantialiam nisi ad inimici fortioris exigentiam, & nihil est in rebus inimicum materiae.

29. Quod ad formam spectat eam esse dicunt substantiam incompletam, quae tanquam actus primus materiam complet, informat, ut corpus naturale in determinata specie constitut. Dicitur incompleta, quia cum materia determinatur ad constituendum compositum, actus dicitur, quia determinat potentiam materiae ad certum complementum, & certam compositi speciem: vocatur autem primus actus, ut ab accidentibus discernatur, qui actus sunt materiae, sed secundarii. Ex materia & forma ita explicatis omnia composita constare adfimant Peripateticci. Ex dictis inferunt 1. quod differentia specifica corporum non a materia, ut quae in omnibus eadem est specie, sed a forma defumatur. 2. quod forma substantialis in omni generatione, de novo producatur, & in corruptione (excepta anima rationali) destruatur, remanente materia prima, quae est incorruptibilis. 3. quod omnes formae (anima rationali excepta) educantur ex potentia materiae, vel a causa creata, si adsit proportionata, vel a solo Deo, ut auctore naturae. Hactenus Peripateticorum systema,

CAPUT III.

Quambrevissime exponitur & refutatur Systema Leibnitzii.

30. **L**eibnitzius admittit in natura vim aliquam insensibilem, & entia abstracta: atque hac de causa in classe corporum est, qui metaphysica, sive insensibilitas corporum principia

cipia statuerunt. Elementa omnium rerum juxta ipsum sunt monades, sive substantiae simplices, ingenerabiles, & incorruptibles a Deo creatae. Quaevis monas repraesentat totum universum, adeoque est quodammodo omnia, sed sicut remota non satis oculis discernimus, ita sit, ut non omnia, quae quavis in monade insunt, distincte repraesententur. Ejus integrum sistema in Actis Eruditorum Lipsiensibus (s) publicatum fuit. Sed quis mente adsequatur, quod monas quaevis, ens videlicet partium expers rerum universitatem repraesentet? Nec animus est Leibnitzio objectare usum in explicanda sua opinione vocabulorum, quibus nulla subsit idea distincta, quod Hartsoeker explevit (t): neque monadologiam ab idealismo errore haud alienam commonstrarere, quod ex instituto factum a Jac. F. F. Mullero. Haec pauca delibasse satis fuerit.

CAPUT IV.

Praemittuntur axiomata ad confutanda, vel stabilienda systemata prorsus necessaria.

31. **A**Nequam refutationem systematis Peripateticorum addrediamur, axiomata quaedam universalia Physicae propria, atque ex generalibus requisitis ad cuiusvis Scientiae sistema stabilendum necessariis deducta, premittenda putamus, quae cum in dijudicandis aliorum systematibus, cum in nostro constituendo, facem veluti praferant, & quibus tanquam fundamentis tota Physica deinceps nitatur. Ea autem sunt hujusmodi.

32. **Axioma I.** In Physicis illud systema, aut opinio, seu falsa rejecta, quae contra Theologiam Sacram, vel sanam metaphysicam, aut certam experientiam quidpiam docet vel adjunit. **Axioma II.** Illud systema praferendum est aliis, quod simplicius est, & ex paucioribus principiis corporis naturalis proprietates, effectus & phænomena explicat. Entia profecto non sunt multiplicanda citra necessitatem, non debet item per plura fieri, quod fieri potest per pauciora, ut omnes Philosophi consentiunt. Qua propter nec principia rerum, nec effectuum causae multiplicandae sunt, nisi ratio haud dubia id poscat, ut supra dictum est [§. 20.] **Axioma III.** Illud systema melius censendum est, quod plura, quae apud Physicos in considerationem duci debent, evolvit. Physica enim tota in eo versatur, ut rerum naturalium affectiones, effectus &c. quam plurimi, & quam optimè explicentur.

33 In

(s) Suppl. tom. 7. Sect. 11. ann. 1721.

(t) Cours de Physique Lib. 1. cap 1. art. 3.

33 In adlata hujus axiomatis ratione fundatur Axioma IV. Systema illud praeferendum est ceteris, quod non modo generalibus notiōibus utitur ad explicanda rerum phænomena, sed speciatim etiam naturam corporum, affectiones, & causas effectuum quoad ejus fieri potest perspicue, ac dilucide proponit. Ideae enim generales pariunt duntaxat notitiam obscuram rerum particularium, resque naturales optimè non explicant, quod munus est Physicae. Hinc, si quaerenti ex. gr. & cur calor rarefaciat corpora, frigus adstringat? respondeatur: hanc esse caloris, hanc frigoris naturam, haud dignum Philosopho respondere datur. Similiter, interrogantem de variis naturae effectibus, generali qualitatis termino expedire, parvi est, atque humilis ingenii, ut Clariss. Robault (u) loquitur. Hinc conlequitur Axioma V. Illa doctrina reliquis praefat, quae nihil adserit, vel ponit, quod cognitione comprebendi, aut explicari satis nequeat. Physica enim quantum fieri potest exhibere nobis debet naturam ad vires intelligentiae nostrae accommodatam, & sublatim involucris naturam rerum explicare.

34 Axioma VI. Systema illud in Physica obtineat necesse est, quod rerum naturalium doctrinam accommodate ad naturam ac rationem disciplinae hujus persequitur. Huc quoque ceu regulae quaedam aliae perquam uiles revocari possunt sequentes. I. Non est recurrendum ad causam primam seu Deum, quando haberis potest causa secunda. II. Dum nobis ignotae sunt causae sensibiles effectuum, insensibilis quaedam, & perinde ignota haud quamquam adstruatur. III. In his uacuumibus, aut immorandum non est, aut ab iis tractandis omnino abstinentur, quarum solutio vel nunquam reperiatur, vel si forte reperiatur nihil nos doctores reddit. IV. Idem dicendum de iis controversiis, quae ab imperficiabilis Dei consilio pendent, & illi soli cognitae sunt, qui fecit omnia, quae proinde recte ait Tertullianus, aut à Deo discenda esse, aut à nullo. His constitutis.

CAPUT V.

Refutatur Systēma metaphysicum Peripateticorum.

35 **D**ico primo: principia corporis naturalis, prout ab Aristotele exponuntur, nihil ferè ad Philosophiam naturalem adipiscendam deserviunt. Veritas hujus affectionis satis patebit, si consideremus corporis naturalis principia, materiam scilicet, & formam nonnisi metaphysicē

(u) In Phys. Praefat.

sic & in abstracto fuisse ab Aristotele adsignata, & cuncta, quae de eisdem adlerit, & determinat, solummodo esse metaphysicas quādam praeclisiores, quibus physicae res nunquam satis exponuntur, itaque ad cognitionem particularium corporum, diversorumque phænomenorum explicationem nihil conferunt, proindeque nihil ferè ad Physicam adipiscendam deserviunt, nec in Physicae systemate locum habere possunt ex Axiom. VI.

36 Quod ut clarius fiat hunc casum supponite. Quaerat aliquis ex. gr. & ex quibus, ceu intrinsecis principiis domus coalescat? Respondeam autem ego coalescere ex materia & forma domus: materiam autem esse id ex quo domus sit, formam verò esse actum, quo materia determinata est, ut domum componat. Hac certè responsum verum dixi, sed interrogantem doctorem non feci, ideoque merito rursum inquiret & quid nempè sit materia illa ex qua facta sit domus, quidve similiter sit actus ille, qui forma domus adpelatur. Non ergo ex Aristotelis Schola doctiores evadimus in iis, quae ad rerum naturalium primordia spectant, proindeque metaphysicum Peripateticorum sistema nihil ferè ad Philosophiam naturalem adipiscendam deservit, non ex eo quod falsum sit, sed è contrario quod nimis verum, nihilque doceat praeter ea quae ignorari non possunt. & Quis enim unquam dubitare potest ex materia, & forma omnia composita esse? : at postquam haec didicimus nullius phænomeni causam reddere possumus: nihil ergò deservit ad Physicam perdiscendam.

37 Dico secundo: Systema Peripateticum de principiis corporis naturalis negligendum omnino est in Physica. Prob: nam si in Philosophia naturali sistema illud rectè negligitur, in quo res naturales, aut non explicantur, vel ignorant per aequè ignorantem propontur, Peripateticum certè sistema locum in Physica habere non potest ex Axiom. III. & IV. ac proinde negligendum omnino est. Prima hujus propositionis pars, licet à nobis probata jam superius sit, plenius & ad evidentiam usque probatur. Pone etenim in questionem venire & cur ignis ex. gr. certis, quas experimunt qualitatibus donetur, aqua ex adverso alias affectiones sortiatur? Non aliud responsum à Peripatetico excipies, quam hoc: videlicet eo ex capite, ista consequi, quod ignis aliam formam substantialē habeat, aqua aliam: quod si quis inter quaerendo & quid formae illae sint, qua lege diversi effectus producant, diversa exposcent accidentia? Reponunt hi philosophi continuū: naturam hanc esse formae ignis, ut tales exigat affectiones, aliam contra esse naturam formae ipsius aquae, quod quidem est contra Axiom. IV.

38 Secunda pars propositionis constat, nam dum à Peripatetico quaeritur & cur calor & frigus ex. gr. diversam sensationem producant? non aliam indigitant causam, quam qualitates has diversas, omnino esse diverse naturae. & Quis verò negabit his loquendi modulis rerum phænomena neutriquam explicati, & ignorata